

سمندر خال زرد کردستانی (خاتوونه)

نام علمی:

نروگاس میکروس پیلوتوس (Neurergus microspilotus)

نامهای فارسی آن :

۱ - سمندر خال زرد کردستانی ۲- سمندر نارنجی خالخال ۳- سمندر کردستانی ۴- سمندر آبی ۵- سمندر کوهستانی کردستان

نامهای محلی (کردی) آن :

۱- نازخاتوونه ۲- نازخاتوون ۳- خاتوونه ۴- بوکی کانی ۵- بوکی کانیه ۶- مار خاتوونه ۷- ماره زه رده له ۸- کانی بوک

رده و شاخه های آن :

دوزیستان ← نرم دوزیستان ← غوک ماندها ← دم داران ← سمندرها ← سمندر خال زرد کردستانی

پراکنش جهانی :

فقط در کشور ایران و بخش کوچکی از کشور عراق

پراکنش در ایران :

زیستگاه این نوع سمندر در بررسی‌های به عمل آمده در سال گذشته و در زیستگاه سمندر کردستانی در مناطق کوهستانی شهرستان بانه ، یکی از شهرهای استان کردستان مشخص شده است (هم اکنون ۹ زیستگاه توسط سازمان حفاظت محیط زیست استان کردستان به ثبت رسیده است) که این منطقه فعال‌ترین زیستگاه این دوزیست در ایران به حساب می‌آید این گونه در نقاط دیگر ایران هم به صورت پراکنده مشاهده شده است از جمله در شهرهای بانه ، سقز ، سردشت ، بوکان ، نقده و اورامانات در استان‌های کردستان ، آذربایجان غربی و کرمانشاه .

ناحیه زیستی :

حاشیه غربی جنگل های کوهستانی زاگرس

زیستگاه :

چشمه های کوهستانی – جویبار کوهستانی – برکه ها و حوضچه های دست ساز انسان در منطقه کوهستان – جنگل و درختچه زارها – کانال ها – کنار رودخانه ها

رنگ پشت :

سیاه یا قهوه ای بسیار تیره با خال های زرد رنگ که از روی سر تا انتهای دم پراکنده هستند .

رنگ زیرین بدن :

تمام سطح چانه ، اندام حرکتی و زیر دم به رنگ نارنجی است

طول جثه :

۸۰ میلی متر طول بدن – ۹۶ میلی متر طول دم (کل جثه ۱۷۶ میلی متر)

تغذیه از :

سمندرهای گوشت‌خوار هستند و تقریباً از هر موجود زنده که در دسترس باشد و توان شکار و بلعیدنش را داشته باشند تغذیه می‌کنند. اغلب سمندرهای بر خلاف قورباغه‌ها دارای دندان‌های ریزی هستند که در گرفتن شکار به آن‌ها کمک می‌کند موجودات مورد تغذیه سمندرهای شامل انواع حشرات و بندپایان مثل پشه، سوسک، ملخ، عنکبوت‌ها، میگو و ماهی‌های کوچک، انواع کرم‌ها و حلزون‌ها و لارو و نوزاد سایر موجودات زنده هستند. برخی از سمندرهای مثل سمندر سیاه و سمندر ببری در صورت کمبود غذا به هم‌نوع‌خواری یا خوردن لارو سایر گونه‌های سمندر روی می‌آورند.

زاد آوری :

اوایل بهار به مکانهای زاد آوری وارد می شوند و در عمق کم و حاشیه منابع آبی مستقر می شوند.

ژنوم و ژنتیک:

سمندرها ژنوم بسیار بزرگی دارند. اندازه ژنوم سمندرها بسته به گونه آنها بین ۱۴ تا ۱۲۰ میلیارد جفت نوکلئوتید است در حالی که ژنوم انسان دارای ۳,۲ میلیارد جفت نوکلئوتید است.

ارتفاع زیستگاه :

حداقل در ارتفاع ۱۱۰۰ متری و حداکثر در ارتفاع ۱۸۰۰ متری از سطح دریا زیست می کند .

وضعیت گونه :

سمندر خال زرد کردستانی (*Neurergus microspilotus*) جزو گونه های بسیار حساس بوده و در زمان حاضر جزو گونه های در خطر انقراض (*At risk of extinction*) بوده و در فهرست سرخ (IUCN اتحادیه بین المللی حفاظت از طبیعت) طبقه بندی شده است.

عوامل تهدید این دوزیست :

۱- جنگل تراشی ۲- توسعه کشاورزی سنتی و صنعتی ۳- آتش سوزی جنگلها و مراتع

فعالیت عادی دوزیست :

این دوزیست در روز و در شب هم فعالیت می نماید .

اندازه جثه این گونه در مقایسه با دست یک انسان بالغ :

اندازه جثه این گونه متوسط است .

ارزش و اهمیت اقتصادی سمندر خال زرد :

با کمی کردن ارزش سمندر می توان دریافت که بقای آنها ارزشمند تر از هر نوع انتفاع مستقیم اقتصادی باشد.

اهمیت گردشگری سمندر خال زرد :

امروزه گردشگری طبیعت (طبیعت گردی) از سود آورترین شاخه های صنعت گردشگری است ، کشورهای کنیا ، هند و کشورهای کمتر توسعه یافته از این طریق سالیانه در آمد هنگفتی کسب کرده اند .

جایگاه پزشکی :

تحقیق در مورد توانایی ترمیم اندام ها در برخی از دوزیستان از جمله سمندر خال زرد ، این امکان را برای بشر فراهم خواهد ساخت تا با رمز کشایی ژنتیکی و آناتومی این ساز و کار در آینده به جای استفاده از پروتز و یا عمل های جراحی پیچیده بتوانند سلامت خود را بازیابند . (براساس تحقیقی که بنت ، محقق فرانسوی بر روی تعدادی از سمندر ها انجام داد متوجه شد که اندامهای حرکتی جلویی و عقب آنان پس از ۷۷ روز مجددا ترمیم شده اند .)

جایگاه آموزشی و پژوهشی:

دوزیستان از قدیم الایام در آموزش ، تحقیقات علمی و پزشکی مورد استفاده قرار می گرفته اند ، چرا که به دلیل سن بلوغ کم و تولید نسل در زمان کوتاه برای مطالعات ژنتیکی بسیار مناسب هستند .

جایگاه در موزه ها و باغ وحش ها :

این دوزیستان در باغ و وحش ها و موزه های تاریخ طبیعی دارای کارکردهای آموزشی هستند که باعث آشنایی و ایجاد علاقه در مردم بویژه کودکان به حفاظت حیات وحش پیرامونشان هستند .

جایگاه بوم شناسی :

همه موجودات به عنوان بخشی از اکوسیستم به صورت مستقیم و غیر مستقیم در عملکرد سایر اکوسیستم ها نقش دارند و خدمات بی شماری را برای انسان فراهم می کنند از جمله می توان به سه کارکرد سمندر ها اشاره کرد :

الف) جلوگیری از رشد گیاهان در اکوسیستم های آبی

ب) هوادهی بستر زیستگاههای آبی

ج) مهار آفات کشاورزی

شاخص زیستی و اکوسیستم :

دوزیستان به صورت عام و سمندر ها به عنوان شاخص زیستی و شاخص اکوسیستم شناخته می شوند ، آنها در مقایسه با سایر موجودات نسبت به آلودگی های آب حساس ترند ، بنابر این به عنوان شاخص پاکیزگی و سلامت زیستگاههای آبی و سایر زیستگاهها نقش بسیار مهمی دارند . حساسیت بالا به تنش های محیطی به ویژه تغییرات ناشی از فعالیت های انسان ، فراوانی بالا ، سهولت و مقرون به صرفه بودن نمونه برداری آنها ، همراه با پوست نفوذ پذیر و چرخه زندگی آنها می تواند به ارزیابی سلامت و یا احیای اکوسیستم کمک کند.

جایگاه در شبکه حیات :

دوزیستان به طور عام و سمندر ها به عنوان مصرف کننده ثانویه نقش مهمی در زنجیره غذایی ایفا می کنند ، آنها جمعیت لاروها ، حشرات بالغ و و بسیاری دیگر از آفات را کنترل می کنند و همچنین در تمام زندگی خود منبع غذایی مهمی برای سایر موجودات سطوح بالاتر زنجیره غذایی هستند.

گردآوری مطالب و تهیه گزارش : ناصر جعفری

تاریخ به روز رسانی ۱۴۰۱/۰۳/۰۷